

GONAGASLAŠ GIELDA- JA
OĐASMAHTTINDEPARTEMEANTA

Dieđ. St. 42

(2016–2017)

Dieđáhus Stuorradiggái

Sámedikki doaimma birra 2016

Sisdoallu

1	Álggaheapmi	5	2.3	Sámi kultuvra ja kulturmuittut	9
			2.4	Ealáhusovdáneapmi, biras ja areála	10
2	Ráddehusa bargu sáme- politihkalaš gažaldagaiguin ja Sámedikki jahkedieđáhusa čuovvoleapmi	6	2.5 2.6 2.6.1	Bálvalusa ássiide	11
2.1	Sámedikki birra	7		Ráđđádallamat	14
2.2	Sámi gielat	8		Ráđđádallanbargovugiid geavaheapmi	14

Sierra mielddus: Sámedikki 2016 jahkedieđáhus

GONAGASLAŠ GIELDA- JA
ODASMAHTTINDEPARTEMEANTA

Died. St. 42

(2016–2017)

Diedáhus Stuorradiggái

Sámedikki doaimma birra 2016

*Gieldda- ja odasmahttindepartemeanta ráva geassemánu 21. b. 2017,
dohkkehuvvon stáhtarádis seamma beaivvi.
(Solberg ráddehus)*

1 Álggaheapmi

Sámedikki 2016 jahkediedáhusa mearridii Sámedikki dievasčoahkkin jagi 2017 njukčamánu 9. beaivvi. Stuorradiggediedáhusas áigu ráddehus

kommenteret soames áššiid Sámedikki jagi 2016 jahkediedáhusas.

2 Ráđđehusa bargu sámepolitihkalaš gažaldagaiguin ja Sámedikki jahkedieđáhusa čuovvleapmi

2017 guovvamánu 6.beavvi lei 100 jagi áigi go vuosttaš sámi riikkačoahkkin lágiduvvui Troandimis. Ovttas Troandin suohkaniin ja Lulli-Trøndelága fylkkasuohkaniin bovdii Sámediggi ávvodoaluide Troandimis. Tráante 2017 doaluin ávvudedje demokrátalaš árvvuid, seammás go vuosihedje sámi giela, kultuvrra, ealáhusaid ja historjja girjáivuoda ja govodoga 100-jagi perspektivvas. Jagi 2016 odastuvvon nátionálabušehtas juolluduvvui 4 milj. ruvdno ávvodoaluide kulturdepartemeanta ja Giella- ja ođasmahttindepartemeantaid bušehtaid bakte.

Ráđđehusa mihttomearri lea ahte sápmelaččat álgoálbmogiin galget beassat ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servvodateallimiiddiset. Sámediggi lea ráđđehusa guovddáš eavttuidbiddji ja gulahalanguoibmi sámepolitihkas. Sápmelaččaid álbmotválljen ášahus de Sámediggi buoremusat dovda ja diehtá molsašuvvamiid sámi servodagas, ja sis lea maiddái máhttu ja diehtu mii adnojuvvo stuorimus hástalussan iešgudetge sámi báikegottiin ja servodagain. Dán stuorradiggeáigodagas lea ráđđehus ovttas Sámedikkiin bures lávkon ovddasguvlvi dehálaš sámepolitihkalaš áššiid oktavuodas.

2014 čakčamánuš ášahii ráđđehus, ovttasráđiid Sámedikkiin, sámi giellalávdegotti. Lávdegoddi gárvvistii raporttastis NAČ 2016:18 *Váibmogiella. Evttohuvvon láhkaevttohusat, doaibmabijuid ja ortnegiid sámezielaid várás*. Raporta gárvvistuvvui 2016 golggotmánu 10.beavvi ja ovddiduvvui Sámediggái ja Giella- ja ođasmahttindepartementii, vrd. máinnašeapmi 2.2. Sámi Zielaid kapihttalas.

Sámi giellalávdegoddi deattuha ahte gávdni sámezielat gelbbolašvuolta lea eaktun vai sámegeilla galgá seailut boahhte áigái. Seammás čujuhuvvo ráđđehus davviguovllu strategiijas ahte mánggaid fágasurggiin váilot olbmot geain lea sámezielat gelbbolašvuolta. Skuvllain ja mánáidgárdiin váilot sihke oahpaheaddjit ja ovdaskuvlaoahpaheaddjit geat sáhttet oahppit sámezielas ja sámegeillii. Máhttodepartemeanta, Giella- ja ođasmahttindepartemeanta, Sámediggi ja Sámi allaskuvla leat ovttamielalačča das dárbbášuvvojit

sihke oanehisáiggi ja guhkitáiggi doaimmat mat sáhttet dagahit vejolažžan rekrutteret eanet sámezielat oahpaheddjiid sihke mánáidgárdái ja skuvlii. Danin lágiduvvui vuosttaš bargobáđji dán fáttás Romssas 2017 geassemánu 2.beavvi.

Sámi vuoigatvuodálávdegotti raportta NAČ 2007: 13 *Ođđa sámeriekti* sisttisdoallá ollu árvalusaid mat gáibidit vuđolaš meroštallama. Okta dán lea árvalus ođđa ráđđádallan- ja áššemeannudalága. Ráđđehus lea ráđđádallamiin Sámedikkiin buori muddui olahan ovttamielalašvuoda ráđđádallama lánkanjuolggadusaid evttohussii, vrd. máinnašeapmi kapihttalas 2.6.1 Geavaheames ráđđádallanbargovugiid.

Departemeanta sáddii 2016 čavčča raportta Sámediggái mas leat ovddut ja váivváduusat das jus bušehttaapoastat man bakte dál juolluduvvo ruhta Sámediggái biddjojit oktan poastan lea digaštallojuvvon. Raporttas árvvoštallojuvvojit iešgudetge modeallat mas čohkkejit *buot* dahje *eanas* juolludemiid Sámediggái ovtta bušehttaapoasta bakte, čađahanvejolažžan. Okta oavdduin dákkár čohkkemin lea ahte dat dagaha Sámediggái stuorit doaibmavejolašvuoda ja ieš vuoruhit álbmotválljen ášahussan. Deháleamos vuostaággan dákkár čohkkemii lea ahte iešgudetge departemeantaid suorgeovddasvástádus dánna vugiin šaddá eanet eahpečielggasin. Jus dákkár eahpečielggasvuoda galggaš geahpidit de gáibiduvvojit doaibmabijut. Dáidá maiddái leat dárbbun čielggasmahttit vuodđolágalas ovddasvástádusa vejolaš oktasaš juolludeami hárrái. Sámediggi sáddii ieš beroštusčállosa 2017 guovvamánuš. Sámediggi deattuha ahte dás lea iešmearridanvuogitvuolta, ja earenoamáš sajádat mii čuovvu vuodđolága § 108 mielde, mii ferte leat vuolggasáđji bajitdási prinsihppa go galgá mearridit bušehttamodealla, iige deattuhit departemeantaid suorgeovddasvástádusaid, bargodábiid ja reporteremiid. Sámediggi celkkii beroštusčállosis ahte lea dárbbášlaš ahte bušehttasirdimat dáhpáhuvvet ovtta poastta bakte, ja ahte dán poastta rámmat dat lea man birra galget čađahuvvot ráđđádallamat gaskal departemeanta ja Sámedikki mii čađ-

nojuvvo jahkásaš proposišuvdnii sámepolitihkalaš barggu birra.

Ráddádallamiin čujuhii departemeanta molssaektui mii sáhtta árvvoštallojuvvot, lea rievdeames lágideami jahkásaš dieđáhus Stuorradiggái Sámedikki doaimma birra. Earret eará sáhtta árvvoštallat ahte galgá do dat ovddiduvvot ja meannuduvvon gidđabájis, ja ahte livččii go vejolaš rievdadit ráhkanusa nu ahte dieđáhus eanet čujuha ovddasgvlui. Nubbe eará molssaektu lea jahkásaš dieđáhus oktanaga bušeahtain. Sámediggi doalahii iežas oaivila das ahte eavttut ja čanastusat Sámedikki bušeahttarámmaide berrejit mearriduvvot *proposišuvnna* bakte, mat ovddiduvvojit ja meannuduvvojit gidđabájis, nu movt suohkanproposišuvdna, ja ahte vuolggasadji galgá leat ahte buot juolludeamit ovttaštattojuvvot buot juolludemiiguin Sámediggái stáhtabušeahta bakte ovttá bušeahtapoastta bakte.

Giella- ja odasmahttindepartemeanta háliida, ráddádallamiin Sámedikkiin, joatkit barggu ahte árvvoštallat bušeahttamodealla mii čohkke buot juolludemiid Sámediggái ovttá bušeahtapoastta bakte dahje vejolaš eará modeallaid mat buorebut go odne lágidit Sámediggái buoret vejolašvuoda vuoruhit sámepolitihkalaš doaimmaid mearriduvvon bušeahttarámma siskkobeaide. Vejolaš odđá bušeahttaortnet sáhtta áramusat leat sajit jagi 2019 rájes. Sámedikki oaivvilda ahte ferte vuos čielggadit mii galgá leat odđá bušeahttamodealla vuolggasaddji man bakte juolluduvvojit ruđat Sámediggái ja sámi doaimmaide, ovdal go sáhttit joatkit ráddádallamiiguin.

Norga, Ruotta ja Suopma loahpahedje Sámekonvenšuvnna šiehtadallamiid jagi 2016:s. Sohppojuvvon konvenšuvdnateaksta lea dál sáddejuvvon Sámedikkiid meannudeapmái. Konvenšuvdna láchce golmma riikkaid sápmelaččaide oktasaš rámmavuogádaga mii lea heivehuvvon davviriikkalaš sámi kontekstii. Konvenšuvnna bajimus mihttomearri lea ahte sápmelaččat galget beassat seailuhit, geavahit ja ovdánahttit gielaideaset nu ahte almmá riikkarájat eastagiid haga. Norgga šiehtadallansáttagottis lea leamašan guokte ovddasteaddji Giella- ja odasmahttindepartemeanttas, okta ovddasteaddji Olgoriikkadepartemeanttas ja guokte ovddasteaddji Sámedikkis.

Sámediggi lea ceggen gažaldaga almmolaš duohtavuodakommišuvnna ásaheami birra mii lea sápmelaččaide dáruiduhttima birra. Giella- ja odasmahttindepartemeanttas lea seamma oaidnu go Sámediggi ahte das ahte lea leamašan dárbu dustet ja eastadit dáruiduhttinpolitihka, ja ahte lea

dárbu háhkat eanet dieđuid dáruiduhttima váikkuhusain sápmelaččaide ja kvenaide. Departemeantta háliida eanet gulahallama Sámedikkiin das makkár vugiid bakte lea vejolaš háhkat eanet máhtu ja dieđuid. Ášši ovddiduvvui Stuorradikki meannudeapmái maŋŋil árrasárvalusa mii ovddiduvvui juovlamánu 20. beaivvi 2016. Stuorradiggi lea meannudan dán ášši sierra áššiin.

Suohkanodastusa oktavuodas árvalii ráđdehus, maŋŋil go lei ráddádallan Sámedikkiin, juohkit Divttasvuona suohkana Nordlánddas. Árvalus mielddisbuvttii ahte suohkana nuorta-davvi oassi ovttaštattojuvvo Áhkkánjárggain ja Bálágiin, Divttasvuona suohkanstivra dáhtu mielde, ja oarje-lulábealli ges ovttaštattojuvvo Hápmiriin vai julevsámi biras vuhtiiváldojuvvo. Muđui čujuha Giella- ja odasmahttindepartemeanta Prop. 96 S (2016–2017) *Suohkanstrukturrra rievdadusat*.

Dan mielde movt lea mearriduvvon *Bargovuogádagas man mielde stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki deaivvadit ráddádallamiidda* de lea Giella- ja odasmahttindepartemeanta ráddádallan Sámedikkiin doaibmabijuid birra Prop. 84 S (2016–2017) *Regionála álbmotválljen ásahusa odđá juohkin*. Sámediggi oaččui maiddái vejolašvuoda ovddidit oaiviliiddis go proposišuvdna lei barggu vuolde. Departemeanta áigu proposišuvnna čuovvoleamis ráddádallat Sámedikkiin Davvi-Norgga Fylkkaidjuohkima vejolaš beliid birra mat njuolgut sáhttet váikkuhit sámiid beroštumiide. Departemeanta áigu maiddái láchččet ovttasbarggu Sámedikkiin vel guhkkeliid go maid ráddádallangeatnegasvuohta mearrida.

Bargamis davviguovlostrategiijain, mii almmuhuvvui 2017 cuoŋománu 21. beaivvi, lea ráđdehusa áigumuš ahte nannet ollislaš lahkoneapmi davviguovllupolitihkkii. Politihka mii lea dehálaš davviguovlluide ferte doalvvuhit seamma gvlui, leaš dál báikkálaš, regionálalaš, nationála dahje riikkaidgaskasaš dásis. Ráđdehusat leat danin ása- han Regionálalaš davviguovloforuma mii galgá dagahit lagabui gulahallama davviguovlopolitihka birra gaskal nationála ja regionálalaš eiseválddiid ja Sámedikki. Forumis digaštallojuvvot čuolbma-bealit mat leat guovddázis davviguovllu ovdáneamis, ja mat gáibidit ánggirusšama rástá sektoriid ja hálddašandásiin.

2.1 Sámedikki birra

Vuodđolága § 108 mearrida ahte:

«Stáhta eiseválddit leat geatnegahttojuvvon láchčit dili nu ahte sámi álbmotčearda sáhtta

seailuhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimiiddiset.»

Dáinna vuodđolágamearrádusain leat Norgga eiseválddit mearridan lágalaš, politihkalaš ja morálaš geatnegasvuodaid láchit dili nu ahte sápmelaččat galget sáhttit ja beassat seailuhit ja ovddidit gielaset, kultuvrraset ja servodateallimiiddiset. Paragrafa láchce sápmelaččaide aktiivvalaš sajádaga ja vejolašvuoda áimmahuššat iežaset beroštumiid, ja lea hábmejuvvon dainna jurdagiin ahte dat galgá suodjalit ja ovdánahttit giela, kultuvrra ja servodateallima.

Sámediggi ásahuvvui 1989 geassemánu 12.beaivvi lága nr 56 Sámedikki ja eará riektedilálašvuodaid (Sámelága) mielde. Sámelága ovdabargguin deattuhuvvui ahte Sámedikki válddi galggai leat vejolaš ovdánahttit, ja ahte váldi čadat galgá árvoštallojuvvot, vrd. Od.prp. nr. 33 (1986–87) ja Evttoh. O. nr. 79 (1986?1987). Viidásat deattuhuvvui ahte sápmelaččaide galgá *«miedihuvvot mearkkašahtti iešmearrideapmi ja váikkuhanfápmu áššiin mat leat earenoamáš dehálačča sámi kultuvrii»*, vrd. Od.prp. nr. 33 (1986–87).

Sámediggi lea dadistaga ožžon eanet váikkuhanfámu daid áššiin mat gusket sápmelaččaide. Sámedikkis lea ožžon mearridanválddi mánggaid surggiin mat earenoamážiid, dahje buori muddui, leat láchčojuvvon sápmelaččaid várás. Seammás lea Sámediggái miedihuvvon váikkuhanfápmu go leat ožžon vejolašvuoda váikkuhit mearrádusaid áššiin mat Sámedikki mielas gusket sápmelaččaide.

Stáhta lea geatnegahttojuvvon ráddádallat Sámedikkiin vai galget olahit ovttamielálašvuoda Sámedikkiin dakkár áššiin mas eiseválddit árvoštallet doaibmabijuid dahje lágaid mearridit mat njuolgut váikkuhit sámiid beroštumiid, vrd. ILO-konvenšuvdna nr. 169 art. 6 ja *bargomeanut ráddádallamiidda gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki*.

Jagi 2016 hálldašii Sámediggi oktiibuot 437,6 milj. ruvnno. Sámedikki váikkuhangaskaoapmerhketdoallu čájeha ahte Sámediggi oktiibuot juolludii 297,4 milj. ruvnno doarjaga iešgudetge ulbmiliidda. Sámediggi lea válljen várret stuorimus oasi dain ruđain kultuvrii (131,5 milj. ruvnno), gillii (75,2 milj. ruvnno) ja ealáhusaide (33,3 milj. ruvnno).

Sámedikki jagi 2015 dagahedje oktiibuot 143,9 milj. ruvnno. Dán supmis válljii Sámediggi várret 31,3 milj. ruvnno politihkalaš doibmii, ja dain ledje stuorimus poasttat dievasčoahkkin ja sámediggeráddi. Hállddahušlaš golut dagahedje jagi 2016 oktiibuot 112,5 milj. ruvnno. Sámedikki hállddahu-

šas ledje 2016 juovlamánu 31.beaivvi 143 jahkevirggi.

Sámedikki 2016 jahkerhketdoallu čájeha negatiivva dássádaga 3,7 milj. ruvnno. Sámedikki 2016 dárkkistuvvon bušeahas várrejuvvui ruhta mii njulgii rehketdoalu negatiivva dássádaga.

Jagi 2016:s oaččui Sámediggi juolludeami Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta, Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta, Dálkkádat- ja birasdepartemeanta, Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta, Kulturdepartemeanta, Máhtodepartemeanta ja Oljo- ja energiijadepartemeanta bušeahaid bakte.

Sámediggi hálldaša maiddá oktiibuot 9,5 milj. ruvdnosaš liigejuolludemiid ja doarjagiid. Dát ruđat juolluduvvojit Gieldda- ja ođasmahttindepartemeanta bušeaha bakte (válgadutkan ja gielddaodastusa bargui), Kulturdepartemeanta bušeaha bakte (doarjja sámi falástallamii), Olgoriikka-departemeanta bušeaha bakte (riikkaidgaskasaš bargui) ja Riikkaantikvára bušeaha bakte.

2.2 Sámi gielat

Seailuhit ja nannet sámi gielaide lea dehálaš go galgá seailuhit ja ovdánahttit sámi kultuvrra ja servodateallin. Vuoigatvuohta sámegiela geavahit go deaivvada almmolašvuodain ja vuoigatvuohta oahppat sámegiela ja oazžut oahpahusa sámegillii, leat deháleamos vuoigatvuođat sápmelaččaide.

Sámedikkis lea guovddáš sajádat sámi giella-barggus. Seammás lea Norgga eiseválddiin váldoovddasvástádus. Lea stáhta ovddasvástádus láchččet ahte sámi giella suodjaluvvo ja ja ahtanuššá. Almmolaš doaimmain lea ovddasvástádus iežaset bargosuorggis vuhtiiváldit sámi giellageavaheddjiid vuoigatvuođaid.

Sámediggi jugii jagi 2016 oktiibuot 75,2 milj. ruvnno iešgudege gielladoaimmaide. Earret eará leat ruđat juhkkujuvvon suohkaniidda ja fylkka-suohkaniidda mat leat siskkobearde sámegiela hálldašanguovllu, sámi giellaguovddážiidda, iešgudetge giellaprošeavttaide, stipeandan joatkaskuvlla ohppiide geain lea sámegiella fágasuorggis ja Sámi Giellagáldui (Davviriikkalaš sámi fága- ja resursaguovddáš).

Jagi 2014 čakčamánuš nammadii ráddehus, ovttas Sámedikkiin, lávdegotti man bargun galgai leat guorahallat lágaid, doaibmabijuid ja ortnegiid sámegielaid várás Norggas. Lávdegotti raporta, NAČ 2016: 18 *Váibmogiella. Evttohuvvon lágat, doaibmabijut ja ortnegat sámegielaid várás*, geigejuvvui Gieldda- ja ođasmahttindepartementii ja Sámediggái 2016 golggotmánu 10.beaivvi.

Raporta lea sáddejuvvon gulaskuddamii, ja gulaskuddanáigemearri lei jagi 2017 njukčamánu 15.beaivvi. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea ožžon sullii 140 gulaskuddancealkámuša. Ráđdehus áigu raporta, gulaskuddancealkámušaid ja ráđđádallamiid vuodul Sámedikkiin árvoštallat movt ovddasgavlui bargat sámegeleaid ovddas.

Sámegeleaid doaimmaplána lea deattuhan sámegeleaid iešguđetge servodatsurggiin, earenamáziid oahpahusas ja oahpus, almmolaš bálvalus- ja fuolahusfálus ja sámegeleaid geavaheapmi almmolaš oktavuodain. Doaimmaplána doaimmaáigodat leat guhkiduvvon gitta jagi 2017 loahpa rádjai. Sámegeleaid doaimbajuid viidáset organiseren šaddet árvoštallojuvvot sámi giellalávdegotti raporta čuovvoleamis, ja ráđđádallamiin Sámedikkiin.

Sámi Giellagáldu – Davviriikkaid sámi fága- ja resursaguovddáš, man Norgga, Suoma ja Ruota Sámedikkat ášahedje jagi 2013, lea oktasaš davviriikkalaš giellaásahus mii deattuha gielladivššu, giellaovdáneami ja terminologijjaovdánahttima. Ráđdehus lea sihkkarastán guovddáša norggabeale ruhtadeami, ja lea lasihan Sámedikki bušeahta 2 milj. ruvnnuin jagi 2015 stáhtabušeahtas. Dása lassin ruhtaduvvo guovddáš Interreg-ruđaiguin (Interreg lea EO prográmma mii galgá ovddidit sosiála ja ekonomalaš integrašuvnna regionála ovttasbargama bakte riikkarájaid rastá).

2.3 Sámi kultuvra ja kulturmuittut

Sámediggi lea dehálaš eavttuidbiddji sámi dáidaga ja kultuvrra ovdánahttimis. Seammas lea maiddái nationála, regionála ja báikkálaš eiseválddiin ovdasvástádus sámi kultuvrii lámččet buriid ovdánanvejolašvuodaid.

Kulturdepartemeantta ruđat sámi kulturulbmiliidda mat juolluduvvojit njulga Sámediggái, juolluduvvojit dábálaččat stáhtabušeahta kap. 320 Dábálaš kulturulbmilat, poasta 53 Sámediggi bakte. Ulbmil juolludemiin lea veahkehit Sámedikki joksat váldomihtuidis dáidda- ja kultursuorggis. Jagi 2016 juolludeapmi dán bušeahtapoasta bakte lei 82,5 milj. ruvno. Sámediggi hálldaša dán juolludeami iežas vuoruhemiid vuodul.

2016:s jugii Sámediggi 131,4 milj. ruvno iešguđet kulturulbmiliidda. Dán supmis jugii Sámediggi 82,9 milj. ruvno doarjagiin iešguđetge sámi kulturásahusaide, nugo kulturviesuide, kulturgaskkustanasahusaide, teáhteriidda, festiválaide ja dávvirvuorkkáide. Viidáset juhkkjuvvui 29,8 milj. ruvno doaimmaide mat dagahit

ahte dáiddáriid doaimmaide lámččojuvvojit buori ja vuordevaš rámmaeavttut, dás sámi dáiddašiehtadus ja ohcanvuodustuvvon ortnegat. Norsk Tipping A/S badjebáhčaga juohkimis, oaččui Sámediggi jagi 2016:s 750 000 ruvno doaimbajuide main ulbmil lei bisuhit ja seailluhit sierranas sámi falástallandoaimmaid. Sámediggi juolludii 2,7 milj. ruvno doarjjan sámi falástallamii. Sámediggái lea dehálaš sámi álbmogii sihkkarastit eanet sámi mediaid mat oainnusindahket sámi giela, kultuvrra ja servodateallima. 2016:s Sámediggi ráddjii 3,3 milj. ruvno dán ulbmili.

Lassi várremiidda kulturulbmiliidda, jugii Sámediggi 2016:s maiddái 9,7 milj. ruvno girjerájusulbmiliidda/sámi girjebussiide.

Kulturdepartemeanttas lea leamašan oktavuoha Sámedikkiin stuorradiggediđahusa NRK ruhtadeami birra ja Stuorradiggediđahusa kommersiála álbmotsáddehaga oktavuodas. Go lea sáhka kommersiála álbmotsáddehagas de lea Sámediggi čujuhan dasa ahte ferte leat sisdoallegeatnegasvuoha iežas prográmmaid dahje prográmmaovdanbuktimat sámi álbmogii, ja ahte váldonjuolggadus leat ahte dat galget leat sámegeleai. Sámediggi deattuha ahte sámegeleai ja dárogeleai leat dásseárvosaš gielat. Kulturdepartemeanta ii oainne dárkun bidjat sierra gáibádusa dihto prográmmasisdollui sámi álbmoga várás, ja čujuha dasa ahte doarjja lea gáržžiduvvon. Álbmotsádehat galgá fállat prográmmaid sihke viidábut ja gáržžibut joavkkuide. Stáhta áigu dainna šiehtadit gi kvalitehta ja ja hivvodaga dáfus buoremusat ollašuhttá plánaid. Jus álbmotsádehat mii válljejuvvo, ovdanbuktá plánaid sáddet prográmmaid sámi álbmogii, de dat šaddá leat geatnegahttojuvvon oassi dan doaimmas miehtá šiehtadusáigodaga.

Jagi 2015:s juolluduvvui 3 milj. ruvno ođđa ovdaprošektii, Saemien Sijte ođđa vistti geahpiduvvon huksenprošektii. Statsbygg oaččui bargui álggahit ođđa ovdaprošeahtta. 2016:s juolludii Kulturdepartemeanta 6 milj. ruvno spealloruđain ovdaprošeahtta barggu gárvvisteapmái. Ovdaprošeahtta galgá plánaid mielde gárvvistuvvot 2016 geassemánus.

Sámi kulturmuittut leat dehálačča identiteahta- ja servodathukseamiidda mánggaid báikkálaš sámi servodagain. Kulturmuittut čalmmustahttet sámi kulturbirrasiid ja sámi leahkimii, ja dat gaskkustit máhtolašvuoda eallineavttuid, birgenstrategiijaid, resursageavaheami, oskku ja heivehemiid eanadahkii.

Sámedikkis lea hálldašanovddasvástádus sámi kulturmuittuin. Jagi 2016:s juolluduvvui 3,4 milj. ruvno sámi kulturmuittosudjalarbarg-

guide Dálkkádat- ja birasdepartemeanta bušeahta bakte.

Riikkaantikvára lea álggahan proševtta mas lea áigumuš identifiseret ja registreret buot automáhtalaš ráfáidahttojuvvon sámii visttiid. Ulbmil lea ahte bargu galgá gárvvistuvvot jagi 2017:s. Sámediggi ovddasvástida visteregistreremiid ja oázžut jagi 2016:s 4,2 milj. ruvno dán bargui Riikkaantikvára bušeahta bakte. Prošakta lea oassin juo álggahuvvon kulturmuittuid máhttolokten proševttas, mas ulbmil earret eará lea čohket dieđuid das man ollu ráfáidahttojuvvon sámii kulturmuittut lea ja makkár dilis dat leat. Jagi 2016:s oáččui Sámediggi 2 milj. ruvno Riikkaantikvára bušeahta bakte suodjalit ja sihkkarastit ráfáidahttojuvvon ja gáhttenárvosaš kulturmuittut ja kulturbirasiid.

Dálkkádat- ja birasdepartemeanta ja Sámediggi leat ovtamielalačča das ahte rievdi 100-jagi ráđji man mielde sámii kulturmuittut automáhtalaččat leat ráfáidahtton ovddasguvlui sáhttá leat hástalussan. Departemeanta lea bargagohtán rievdadit kulturmuittolága dainna áigumušain ahte mearridivččii bistevaš ráfáiduhttináigi. Áigumuš lea ahte jagi 2017 mielde ovddiduvvo lánkaárvalus Stuorradiggái.

2.4 Ealáhusovdáneapmi, biras ja areála

Ráđdehusa áigumuš lea politihka bakte lánččet árvoháhkama ja bargahusa buot Norgga ekonomii ja osiin. Sundvollen-julggastusas lea ráđdehus cealkán ahte sii áigot vuoruhit váikkuhangaskaomiid mat nannejit innovašuvnna ja ođđaásaheami buot guovlluin riikkas.

Váikkuhangaskaomiid bakte de Sámediggi olaha ahtanuššama ja ovdáneami, earret eará vuoddoealáhusain, kulturealáhusain ja sámii mátkkealáhusain. Jagi 2016:s jugii Sámediggi oktii-buot 33,3 milj. ruvno iešgudetge ealáhusulbmiliidda. Dan supmis juolludii Sámediggi 6,6 milj. ruvno doaimbajuide mat sáhttet sealluhit ja ovddidit vuoddoealáhusaid. Maiddái várrejuvvui 3,6 milj. ruvno iešgudetge doaimmaide mat sáhttet dagahit eanet sámii dáidda- ja kulturvuodustuvvon bargosajiid ja 15,4 milj. ruvno doaimmaide mat galget lasihit gánnihahttivuoda, gálvojođu ja rekrutterema duodjealáhusii. Sámediggi jugii maiddái 7,7 milj. ruvno doaimbajuide mat galget ovddidit molssaevttolaš ealáhusdoaimma, árvoháhkama ja ođđaásaheami.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta ovddidii 2016 giđa Died. Sd. 32 (2016–2017) Boazodo-

allu – guhkes árbevierru – earenoamáš vejolašvuodat. Diedáhusas suokkardit strategiijat mat lánččojit buoret vejolašvuoda ealáhusii buorebut sáhttá ávkástallat iežas potenciálaid ja vejolašvuodaid ulbmillaš ja márkanguvlui doaimmas. Stuorradiggediedáhusa bargama oktavuodas 2016 geassemánu rájes gitta 2017 guovvamánu rádjai de leat lágiduvvon čieža ráđđádallančoahkkima Sámedikkiin ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaaserviin. Ráđđádallamiin eat joksas ovtamielalašvuoda doaimbajuide.

Finnmárkku boazologut leat dál buori muddui geahpiduvvon mearriduvvon dássái. Maŋŋil viiddis proseassa boazologu geahpideamis de lea earenoamáš dehálaš ahte boazolohku guoskevaš guovlluin ii fas lassan. Dán vuodul mearridii Stuorradiggi 2016 geassemánus rievdadit boazodoalolága § 60, mii fápmuibodii 2016 suoidnemánu 1.beavvi. Lánkarievdadus mearkkaša ahte fylkkamánis lea váldi mearridit bajimus boazologu siidaoassi nammii earenoamáš dilálašvuoda olis.

Norga ja Suopma olahedje ovtamielalašvuoda ođđa boazoáidekonvenšuvnna šiehtadallamis, ja lánka čakčamánu 16. beavvi 2016 nr. 81 boazodoalolága rievdadusaid birra jna. (boazoáidi Suoma ja Norgga gaskkas jna.) mas mearridedje ahte ođđa konvenšuvdna galggai fápmuiboahtit jagi 2017 ođđajagimánu 1. beavvi. Dát mearkkaša ahte dohkkehuvvon 2014 juovlamánu 9.beavvi konvenšuvdna gaskal Norgga ja Suoma, boazoáididid ceggen ja divodeapmi ja eará doaimbajijat mat eastadit bohccuid rasttildeames rájá nuppi riika duovdagiidda, čađahuvvo. Stuorradiggi dohkkehii šihttojuvvon 2016 miessemánu 10.beavvi konvenšuvnna, ja suoma riikkabeaivi dan dohkkehii 2016 skábmamánu 8.beavvi.

Davviriikkalaš Ministtarráđi čoagganeami oktavuodas Suomas 2016 geassemánu 30.beavvi de čađahuvvui čoahkkinn gaskal Ruota báikegottenistara ja Norgga eanandoallo- ja biebmoministara das movt dál bargat ovddasguvlui go galget ratifiseret ođđa norgga-ruota boazoguohtunkonvenšuvnna. 2016 giđa čielggadedje Ruota bealde lagabui earret eará juridihkalaš čuolmbabeliid ođđa konvenšuvnnas. Norgga bealis celke čielgasit ahte dálá eahpečielga dilli lea hui vahátlaš, ja danin lea hoahppu dohkkehit ja fápmuibidjat ođđa konvenšuvnna.

Jagi 2015 stáhtabušeahtas geahpiduvvui mohorsihkkeliid ja muohtaskohteriid geardedivat gaskamearálaččat 30 proseanttain. Gaskamearálaš skohteriid divatgeahpideapmi mearkkaša 7 500 ruvno. Geardedivada geahpideapmi skohteriidda mearkka šii ahte boazodoalu rámmaeavttut buorrádedje.

Ráđdehus čielgasit háliida nana ja gilvonávcalas eanandoalu buot guovlluin Norggas. Eanandoallošiehtadusa váikkuhangaskaoamit lámhččojit vejolašvuoda joksat dán áigumuša. Ráđdehus lea eanandoallošiehtadusain vuoruhan vuodđo-fuodđariid buvttadeami, mielkki, gusabierggu ja sávzzaid mat leat dehálačča sámi guovlluid boandaide. Eanandoallošiehtadusa doarjjavuogádaga siskkobealde leat Finnmárku dohkkehuvvon alit buvttadan- ja guovlludoarjjamearit go eará guovlluide.

Ráđdehus áigu sihkkarastit eallinfámolaš boraspirešlája máddodagaid nu movt boraspiresoahpamušas lea lihtodan, ja seammás bargat dan badjeli ahte riidodási geahpiduvvo. Danin bargat dan badjeli ahte olahit viiddis dohkkeheami boraspirehálddašeapmái. Gearggusvuolta boraspirehálddašeamis lea allat vai sihkkarastit ahte beaktilit jávkadit daid boraspiriid mat eanemusat spedjet.

Jagi 2016 njukčamánu 18. beavvi ovddiid ráđdehus Died. Sd. 21 (2015–2016) *Gumppiid birra norgga luonddus* mii vuosttažettiin máinnaša odđa gumpe nállemihtu ja gumpeavádaga gáržudeami. Jur ovdal stuorradiggedieđáhusa ovdanbuktin de čadahuvvojede ráđđadallamat Sámedikkiin ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin ráđdehusa gumpehálddašeami rievdadusaid birra. Sámediggi, Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi ja Dálkkádat- ja birasdepartemeanta ledje ovtamielalačča das ahte ledje leamašan buori ja konstruktiivalaš šiehtadallamat, ja ahte sii ledje geahččalan olahit ovtamielalašvuoda. Gaskal Sámedikki ja Dálkkádat- ja birasdepartemeanta gal oalle muddui lei ovtamielalašvuolta buot čuolbmabeliid ektui, maiddá gumpe nállemihtu ja gumpeavádaga hárrái. Maŋgil dieđáhusa ovdanbidjama de sámediggi vállji geassádit ráđđadallanovttamielalašvuodas dan oasis mii guoská gumpeavádaga viidodagas davvin. Gumpiid odđa nállemihttu ja gumpeavádaga gáržžideapmi dohkkehuvvui Stuorradikkis geassemánu 6. beavvi 2016, vrd. Evttoh. 330 S (2015–2016)

Sámediggi ovddida jeavddalaččat vuostecealkámušaid konsešuvdnaohcamušaide maid Norgga čázádat- ja energijadirektoráhtta (NVE) lea meannudeamen. Vuosteákkat leat mángga geardde bisuhuvvon dainna ákkain ahte eai leat čadahuvvon duohta ráđđadallamat. Sámedikki váldoágga lea ahte eai leat ovddiduvvon čoavddusárvalusat konsešuvdnaášsis, ja ahte Sámedikkis danin eai leat doarvá dieđut ráđđadallat ášši bohosis. Ráđdehus lea ovttaoaivilis dasa ahte ovtamielalašvuoda mihttu dušše sáhtta ollašuvvot jus stahtalaš eiseváldi dovddaha ahte leago, ja makkár

eavttuid vuodul, sii oidnet ahte konsešuvdnaohcamuš sáhtta miedihuvvot. Ráđdehus mearridii Died. Sd. 25 (2015–2016) *Fápmu rievdadeapmái – Energiijapolitiikka 2020 guvlui* oktavuodas ahte ráđđadallamat Sámedikkiin galget oktiheivehuvvot konsešuvdnaášsiid vuostaldanvuogádagain. Dákkár ovttahttimin de Sámedikki vuosteákkat konsešuvdnaohcamušsi sáhttet loahpahuuvvot vuosteákkačoahkkimiin mas ášši guorahallojuvvo dievas rabasvuodas dainna áigumušain ahte olahit ovtamielalašvuoda. Ovdal go NVE mearrida ášši dahje ovddida mearrádusárvalusa stuorit áššiin departementii, galgá mearrádusárvalusa sisdoallu almmuhuvvot Sámediggi, vai sáhtta árvoštallat galget go vuostaákkat bisuhuvvot. Dát dagaha ahte ráđđadallamat departemeanttain sakka geahpiduvvojit.

2.5 Bálvalusa ássiide

Ráđdehusa áigumuš lea sihkkarastit dáseárvosaš bálvalusfálaldagaid olles álbmogii, beroškeahttä eatnandieđalaš, gielalaš ja kultuvrralaš duogáža. Sámediggi lea guovddáš gulahallanguoibmin stáhtalaš, regionálaš ja báikkálaš eiseválddiide geat lea ovddasvástádus fálaldagaid doaimmahit sámi álbmogii.

Sámediggi oaččui jagi 2016:s juolluduvvot 5,5 milj. ruvnno Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta bušeahta bakte. Juolludeapmi gokčá Sámedikki dearvvašvuoda ja sosiála suorggis hálddahaslaš, ja dagaha ahte Sámediggi sáhtta searvat ovddideames evttohusaid guovddáš eiseválddiide ja čadahit gulahallamiid dearvvašvuoda doaimmahagaiguin. Juolludeapmi gokčá maiddá doarjaga iešguđetge prošeavttaide dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusain. 2016:s jugii Sámediggi 2,9 milj. ruvnno dákkár doarjagiidda.

Davvi fuolahusdutkan guovddáš, UiT Norgga árttalaš universitehta ráhkadii jagi 2015:s fáddághippaga *Dearvvašvuoda- ja fuolahusbálvalusat sámi vuorasiidda* Dearvvašvuodadirektoráhta gohččuma mielde. Gihpa govvida dálá sámi álbmoga vássán historjja ja čalmmustahtta sámiid earenoamáš vuoigatvuodaid álgoálbmogiin mat sis leat riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid ja Norgga lágaid vuodul. Gielalaš girjáivuolta ja mánggaid jagiid dáruiduhttinproseassa máinnašuvvo ja maiddá movt dearvvašvuoda- ja fuolahusbargiin berre leat máhttu dán birra go deaivvadit sámi vuorasolbmuiguin. Fáddághipa sáhtta geavahuuvvot ovttas organiserejuvvon oahppodoaimmai- guin maid fálet bargiide.

Demeansaplána 2020, lea nu movt 2015 Demeansaplána ge, heivehuvvon buot olbmuid geain lea demeansa ja sin oapmahaččaide, beroškeahtta ássanbáikki, agi, kultuvrralaš ja gielalaš duogáza jna. Okta 2020 Demeansaplána váldomihtuin lea ahte bálvalusat galget leat olbmuid dárbbuide heivehuvvon.

Doaimmaplánas vealaheami vuostá seksuála soju, sohkabealgullevašvuoda ja sohkabealleovdanbuktima dihte *Dorvvolašvuolta*, *valljivoolta*, *rabasvuolta* (2017–2020), leat sámi lesba, homofiila, bifiila ja trásaolbmot máinnašuvvon. Doaimmaplána moanid doaimbajut leat relevánta maiddá sámi birrasiidda ja joavkkuide, ovdamearkka dihte doaimbajut mat leat heivehuvvon báikkálaš/regionálaš eiseválddiide ja bargoeallimii.

Mánáid- ja nuoraid- ja bearašdirektoráhtta (Bufdir) lea doallan oktavuoda Sámedikkiin go direktoráhtta lea bargan dásseárvvuiin ja ii-vealahemiin.

2016 čavčča ovddidii ráđdehus strategiija vašuheaddji dadjamušaid vuostá. Sámediggi lei mielde referánsajoavkkus go strategiija hábmejuvui.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta ovddidii njukčamánu 4. beavvi 2016 Died. Sd. 17 (2015–2016) *Dorvvolašvuolta ja fuolahus – Biebmoruovttut buorrin mánáide*. Departemeanttas lei jeavddalaš oktavuolta Sámedikkiin go barge diedáhusain. Sámedikki gulahallama vuodul lea departemeanta jagi 2017:s bidjan Bufdir 1) čielgadiit makkár dárbu lea ásahtit gelbbolašvuodabirrasa sámi mánáidsuodjalusa várás, 2) makkár dárbu lea doaimbajuide mat sihkkarastet sámi mánáid earenoamáš vuoigatvuoda seailuhit iežas gielalaš ja kultuvrralaš duogáza ja 3) maiddá guorahallan man muddui lea dárbu rekrutteret eanet sáme gielat fuollaruovttuid. Bufdir galgá viežžat Sámedikki árvvoštallamiid go dáid gažaldagaiguin barget čielggadusas.

Buorre heivehuvvon oahppofálaldat sámi ohppiide lea mearrideaddjin sáme gielaid boahpteáigái. Ohppiid vuoigatvuolta oázžut oahpahusa sáme gielas ja sáme gillii lea dehálaš eaktu vai sáme gielat galget ovdánahttojuvvot ja ealáskahttojuvvot sihke hupmangiellan ja čálagiellan. Lassin dása de vuoddooahpahuš lágida sámi álbmogii buriid eavttuid go galget válljet alit oahpahusa iežas gielii. Sámedikki váldi oahpahušsuorggis mearriduvvo vuosttažettiin oahpahušlága § 6-4. Sámedikkis lea earret eará ovddasvástádus hábmet oahppolánaid sámi giellaoahpahuš várás vuoddoskuvllain ja joatkkaskuvllain.

Died. Sd. 28 (2015–2016) *Fága – Čieknudeapmi – Ipmárdus* ja Stuorradikki Evttoh. 19 S (2016–2017) bidjá mihtuid ja rámmaid Máhttoloktema oahppoplána odasmahttimii. Máhttoloktema oahppolánaid odasmahttin ja Máhttolokten Sámi galgá ovttasbargat skuvlasurggiin ja skuvlasuorgái dehálaš oasálaččaiguin. Sámediggi mearrida sámi sisdoalu nu movt lea čilgejuvvon oahpahušlága § 6-4:s ja searvá vel dása lassi bealálázžan.

Máhtodepartemeanta lea hábmen odđa evttohusa vuoddooahpahuš oahppolánaid dábaláš oassái. Odđa oahppoplána oassi galgá leat oktasaš dárhu vuoddooahpahušsii ja sámi vuoddooahpahušsii. Sámediggi ja Máhtodepartemeanta leat čadahan ráđđádallamiid oahppoplána evttohusain, ja lea olahán ovttamielalašvuoda.

Sámediggi oaččui 2016:s 42,5 milj. ruvno doarjaga sámi vuoddooahpahušsii ja 16,6 milj. ruvno doarjaga mánáidgárdefálaldahkii, goappáš juolludeami Máhtodepartemeanta bušeahta bakte. Oassi Máhtodepartemeanta juolludeamis geavahuvvui máksit Sámedikki bajásšaddan ja oahpahušsodaga hálddahušlaš goluid. Sámediggi juolludii 25 milj. ruvno iešguđetge vuoddooahpahušdoaimmaide, vuosttažettiin sámi oahpponeavvuid ovdánahttimii ja buvttadeapmái. Sámediggi juolludii oktiibuot 11,9 milj. ruvno doaimbajuide mat dagahit ahte sámi mánáidgárddiin lea alla kvalitehta.

Máhtodepartementii geigejuvvui jagi 2016:s raporta «Máhttosuorgi olggobeale čalmmiiguin». Lei joavku mii árvvoštalai Máhtodepartemeanta ja sin vuollášas ásaheaid guovddáš hálddahušlaš doaimmaid organiseren. Sámediggi namuha iežas raporta gulaskuddancealkámušas sámi joatkkaskuvllaid oamasteapmái, ahte dat berre bissut nu movt dál, ja ahte sámi lohkanvuoddáža stáhtus rievda nátionála guovddáži. Sámediggi doarju maiddá SIU oázžu váldoovddasvástádusa dagahit oahpahuš riikkaidgaskašážan. Departemeanta mearridii jagi 2016:s ahte sámi joatkkaskuvllaid eaiggátvuolta bissu nu movt dál. Departemeanta lea maiddá evttohan ahte nátionála guovddážat ožžot seamma organiserema go sámi lohkanvuoddáš.

Máhtodepartemeanta lea čuovvulan Sámedikki oaiviliid das mii guoská friddjabin skuvlaválljemiid ja vuoruheames sámi ohppiid. Sámedikki sávaldagaid vuodul de lea sáme giella dohkkehuvvon okta vuoruhaneaktun lánkaásahušas. Lánkaásahuš rievdateapmi mearkkaša ahte sámi oahppit galget vuoruhuvvot ovdalii guosseohppiid daid skuvllaide mat fáallet sáme giella oahpahuš.

Ráddehus evttohii 2016 bušeahas heaittihit Gaske-Nørjen Samienskovle Gaska Norgga Sámeskuvlla 2016 čavčča rájes. Stuorradiggi mearridii reviderejuvvon stáhtabušehta meannudeapmi oktavuodas bisuhit skuvlla ruhtadeapmi 2016–2017 skuvlajagi doaimma, dan botta go vurdet molssaevttolaš organiserema. Ráddehus lea mearridan ahte molssaevttolaš organiseren galgá čadahuvvot stáhta siskkobeaide, ja dál lea álggahuvvon proseassa man ulbmil lea ovdánahttit ása-husa vai fáladat vel buorebut joksá ulbmiljoavkku go maid dál dahká ja vai ohppiid rekrutteren lassána.

Sámi mánáide lea dehálaš ahte árrat ožžot giel-lamovttiideami vai galget sealluhit ja ovdánahttit sámi gielaideaset. Sámediggi lea Máhttodepartementii čujuhan makkár mearkkašupmi lea ahte lága bakte mearridit ahte buot mánáin geat dan háliidit, galgá leat vuoigatvuohta oážžut sáme-gielat mánáidgárdefálaldaga, beroškeahtá gos riik-kas sii orrot. Sámi giellalávdegoddi ovddidit iežas čielggadeapmi 2016 golgotmánu 10. beaivvi (vrd. máinnašeapmi kapihttal 2.2 Sámi gielat). Máhttodepartemeanta áigu ovttasrádiid Sámedikkiin, oahpahusdirektoráhtain ja Gielda- ja odasmahttin-departemeanttain čuovvulit raporta.

Stuorradiggi lea bivdán ráddehusa árvoštallat ahte galgá go leat geatnegasvuohta fállat sáme-gielat mánáidgárdefálaldaga suohkanin go unnimusat logi máná dan gáibidit, maiddá olggobealde sáme-giela hálddašanguovllu, vrd. Rievdaduvvon Prop. 1 S (2013–2014) Stáhtabušehta 2014 (bea-ša- ja kulturlávdegoddi). Máhttodepartemeanta áigu čuovvulit ášši mánáidgárdenjuolggadusaid dárbašlaš rievdademiid oktavuodas giellalávdegotti evttohusaid mielde.

Ođđa rámma-plána mánáidgárddi sisdollui ja doaimmaide mearriduvvui jagi 2017 cuoŋománu 24. beaivvi ja galgá čadahuvvot 2016/2017 mánáid-gárdejagis. Departemeanttas lea leamašan buorre ja konstruktiiiva gulahallan Sámedikkiin rámma-plána barggu oktavuodas. Ođđa rámma-plána okta-vuodas lágiduvvui ráddádallančoahkkin 2017 cuoŋománu. Ođđa rámma-plána buot golmma sáme-gielaide galgá lea válmmas 2017 miesse-mánu.

Máhttodepartemeanta ovddidii 2016 giđa Died. Sd. 19 (2015–2016) *Stoahkama ja oahp-pama áigi*. Ráddehusa lea áigumuš ahte nannet sámi mánáidgárdefálaldaga, ja oáččui doarjaga Stuorradikkis dasa ahte ođđa rámma-plána galgá deattuhit ja čalmmustahttit suohkaniid geatnega-svuođa lámččet mánáidgárdefálaldaga sámi mánáide mas sámi giella ja kultuvra lea vuodđun. Viidáset áigu ráddehus, ovttasrádiid Sámedikkiin,

oalgguhit iešguđetlágan doaibmabijuid vai bargu sáme-gielaide ovdánahttimin nannejuvvo. Maiddá áigu ovttasbargat gelbbolašvuođa- ja rekrutteren-doaimmaid oktavuodas, dáikko bakte maiddá reviderejuvvon gelbbolašvuođa-strategiija mii galgá ovddiduvvot 2017 čavčča. Stuorradikki lea muđui bivdán ráddehusa hábmet mánáidgárde-lága rievdadanevttohusaid mat sihkkarastet ahte bargit almmolaš ja priváhta mánáidgárddiin hálddašit dáro-giela, ja ahte bargit sámi mánáidgárddiin hálddašit sáme-giela. Dát čuovvuluvvo go departemeanta lámkabarggus.

Ođđa lámkaásahus sámi vuodđooahpahusa masterdási rámma-plána birra mearriduvvui 23.11.2016. Departemeantta lea barggadettiin lámkaásahusain, ovdal go dat dohkkehuvvui, bures ovttasbargan Sámedikkiin. Sámi allaskuvla lea dál ožžon akkrediterejuvvon sámi vuodđoskuv-laoahpahusa 1.–7. dássái ja 5.–10. dássái nu ahte sáhtá álggahuvvot 2017 čavčča. Departemeanttas lea maiddá gulahallan Sámedikkiin rekrutterema birra sámi oahpaheaddjioahpuide.

Jagi 2016 suoidnemánu 1. beaivvi rájes lea háld-dašanlágas gildojuvvon mánáid geavahit dulkan, vrd. Prop. 65 L (2015–2016) Rievdadusat háld-dašanlágas (gielddus mánáid geavaheames dulkan). Gielddus vuolgá hálddašanlága § 11 e. Gielddus guoská dasa go máná geavahuvvojit dulkan, dahje eará dieđuid gaskkusteami oktavuodas, gas-kal hálddahusa ja daid olbmuid geain ii leat doar-vái giellagálga go sii njuolga galget gulahallan hálddahusain. Gielddus guoská buot vuolil 18 jahkásaččaide. Gielddus guoská gaskkusteapmái gaskal dárogiela, sáme-giela ja eará gielaide, ja maiddá seavagiela dulkomii. Gildosis sáhtá spiehkastit jus lea čuožžilan heaggaváralaš dahje dear-vašvuhtii duodalaš dilli, dahje dárbašuvvo eará heahdedilis. Spiehkastat sáhtá dohkkehuvvot jus máná dahje dili ektui adnojuvvo dohkálažžan mánáid geavahit dulkan.

Ráddehus lea álggahan barggu lágain mii guoská dulkomii almmolaš hálddašeamis. Bárgu lea NAČ 2014: 8 *Dulkon almmolaš suorggis – gažal-dat mii guoská riektesihkarvuhtii ja dásseárvui* čuovvoleapmin.

Sámedikki ja Justiisa- ja gearggusvuodadepar-temeantta bargogohččuma mielde lea Nationála máhttogoovddáš veahkaválddalašvuođa ja traumáhtalaš streassa (NKVTS) čadahii dutkosa mas leat dutkan veahkaválddalašvuođaid lagas gaska-vuođain sámi servodagas. Máhttu maid háhket dutkosis galgá galgá dagahit buoret politihka háb-mema dán suorggis. Sámediggi ja Justiisa- ja gearggusvuodadepartemeanta leat ovttas ruhta-dan proševtta oktiibuot 1,15 milj. ruvnnuin.

Rihkusfuolahusa doaimaplána buori ja dás-seárvosaš ránggáštusa sámi fánnggaide ja dubmehallan olbmuide, lea Sámediggi ja rihkusfuolahusdirektoráhtta (KDI), Davvi rihkusfuolahus hábmen jagi 2014:s. Doaimaplána lea vuodđun KDI čuovvoleamis.

Jagi 2016:s čadahii Justiisa- ja gearggusvuoda departemeanta ráddádallama Sámedikkiin das movt vuhtiiváldit sámi giellagelbbolašvuoda 110-guovddážiin ja seamma báikái sajáidduhtit heahtediedáhusbálvalusa Finnmárkkus.

2.6 Ráddádallamat

Bargovuogit ráddádallamiidda gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki lea okta dain deháleamos rámmavuogádagain mat bakte sihkarastit sápmelaččaid álbmotrievttalaš vuogitvuoda searvat áššiide mat sidjiide gusket.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta lea ovtta-mielalaš Sámedikkiin das ahte ráddádallamiid bargovuogit leat nannet ovttasdoaimma ja ovttasbarggu gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki.

2.6.1 Ráddádallanbargovugiid geavaheapmi

Šiehtadus bargovuogi ráddádallamiidda gaskal stáhtalaš eiseválddiid ja Sámedikki ihtoduvvui 2015 miessemánus. Ráddádallamat galget leat duodalačča ja čadahuvvot dainna mihttomeriin ahte galget soahpat. Váldooaidnu lea ahte ráddádallamat dađistaga čadahuvvojit bures. Sihke Sámediggái ja eiseválddiide lea ávkkálaš ahte sii ovttas geahččalit olahit ovttaoavilvuoda daid áššiin mat gusket sámiid beroštumiide. Ráddehus oaidná ahte ráddádallansoahpamuš lea dagahan buoret ipmárdusa sámi servodaga dillái ja dárbbuide.

Eiseválddit leat geatnegahttojuvvon ráddádallat Sámedikkiin go árvoštallet lágaid dahje hálddahaslaš doaimmaid main njuolgut sáhtta leat váikkuhus sámiid beroštumiide. Čielggadeames

man muddui ja movt doaimmat váikkuhit dahje čuhcet sámiid beroštumiide, de lea dehálaš ahte lea buorre gulahallan guoskevaš eiseválddi ja Sámedikki gaskkas. Eiseválddit bures deattuhit Sámedikki árvoštallamiid das man ládje ja movt áššit sáhttet čuohtat sápmelaččaide ja sámi beroštumiide njuolgut, nu ahte čuožžila ráddádallangeatnegasvuoha.

Lea dehálaš ahte lea buorre ráddádallan Sámedikkiin maiddá dakkár áššiin maida ii leat biddjon ráddádallangeatnegasvuoha. Mánaga departemeanta leat ásahan deaivvadansajiid Sámedikkiin. Dákkár bistevaš deaivvadeamit dagaha sihke Sámediggái ja departemeanttaide ávkkálaš oavillonohallama ja nanne ovttasbarggu gaskal departemeanttaid ja Sámedikki.

Sámi vuogitvuodalávdegoddi lea NAČ 2007: 13 *Odda sámeriekti* evttohan odda ráddádallannjuolggadusaid. Ráddehus lea ráddádallamiin Sámedikkiin buori muddui olahan ovtta-mielalašvuoda árvaluvvon ráddádallamiid lánkanjuolggadusaide, ja movt árvalus sáhtta ovddiduvvot Stuorradiggái. (nu movt namuhuvvon čuoggás 2.1, bajábealde). Sámediggi lea dattege eaktudan ahte sii eai sáhte dohkkehit lánkamearrádusa ovdal go ráddehus ja Sámediggái maiddá leat soahpan Sámedikki bušeahttamodealla ja maiddá proseassa mii lea čadnon dasa ahte mearridit bušeahttarámmaid Sámediggái ja sámi doaimmaide.

Sámedikki 2016 jahkediedáhusas, lea Sámediggi hábmen iežas oppalašgova 2016 čadahuvvon ráddádallamiin. Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta ii oainne lunddolažžan kommenteret Sámedikki dieđuid dán diedáhusas.

Gielda- ja ođasmahttindepartemeanta

r á v a :

Ráva Gielda- ja ođasmahttindepartemeanttas geassemánu 21. b. 2017. Sámedikki doaimma birra 2016:s sáddejuvvo Stuorradiggái.

Dingomis publikašuvnna

Almmolaš ásašusat:

Departemeanttaid sihkkarvuoda- ja bálvalusorganisašuvdna

Interneahtta: www.publikasjoner.dep.no

E-poasta: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefovdna: 22 24 00 00

Priváhta suorgi:

Interneahtta: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-poasta: offpub@fagbokforlaget.no

Telefovdna: 55 38 66 00

Publikašuvnnat leat maiddái gávdnamis

www.regjeringen.no

Departemeanta ovdanbuktá davvinorgalaš dahje sámi dáiddára dáiddabarggu ovdasiiddus mii lea jahkásaš stuoradiggedieđáhusas Sámedikki doaimma birra.

Dán jagi dáiddár lea Marja Helander

Gova namma lea: Mount Palopää

Deaddileapmi: 07 Aurskog AS – 06/2017

